

Wyrok z dnia 7 września 2000 r.

I PKN 6/00

Obowiązek pracodawcy przedstawienia sprawy federacji związków zawodowych, w razie nieuwzględnienia zastrzeżeń zakładowej organizacji związkowej co do zasadności wypowiedzenia umowy o pracę (art. 38 § 3 i 4 KP), należy oceniać według statutów tych organizacji związkowych.

Przewodniczący SSN Jadwiga Skibińska-Adamowicz, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 7 września 2000 r. sprawy z powództwa Jana M. przeciwko Polskiej Żegludze Morskiej w S. o odszkodowanie, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 24 sierpnia 1999 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Gdyni z dnia 21 maja 1999 r. [...] i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2.725 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego za drugą i trzecią instancję.

U z a s a d n i e

Pozwana Polska Żegluga Morska w sprawie z powództwa Jana M. o odszkodowanie z tytułu sprzecznego z prawem wypowiedzenia umowy o pracę wniosła kasację od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 24 sierpnia 1999 r. [...]. Zaskarżonym wyrokiem zmieniono wyrok Sądu pierwszej instancji (oddalający powództwo) i: 1 zasądzone na rzecz powoda odszkodowanie, oddalając powództwo w pozostałym zakresie (dotyczącym odsetek ustawowych) oraz 2. zasądzone zwrot kosztów zastępstwa procesowego na rzecz powoda. Przyczyną zmiany wyroku była odmienna interpretacja art. 38 § 3 i § 4 KP. Powód nie był członkiem działającego u pozwanej Związku Zawodowego Marynarzy PŻM, jednakże korzystał z ochrony jego praw przez ten Związek

na podstawie art. 30 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.). Pracodawca zawiadomił Związek Zawodowy Marynarzy PŻM o zamiarze wypowiedzenia powodowi umowy o pracę i otrzymał odpowiedź zawierającą negatywne stanowisko w tym przedmiocie. Stan faktyczny, w tym także zasadność wypowiedzenia, nie są w sprawie kwestionowane. Spór dotyczy jedynie obowiązku zwrócenia się przez pracodawcę do ogólnokrajowej organizacji związkowej na podstawie art. 38 § 3 KP. Działający u pozwanej związek zawodowy wchodzi bowiem w skład Federacji Związków Zawodowych Marynarzy i Rybaków. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, na pracodawcy nie ciążył ten obowiązek, albowiem Związek działający u pozwanej miał strukturę jednostopniową, jego statut nie przewidywał istnienia szczebla ponadzakładowego. Wchodzi on w skład Federacji na podstawie swego dobrowolnego oświadczenia o przystąpieniu, a nadto § 8 pkt 7 statutu Federacji stanowi, iż może ona pełnić funkcję instancji nadrzędnej w sprawach dotyczących praw pracowniczych między pracodawcą a organizacją członkowską tylko na wniosek tej organizacji. Organizacja związkowa działająca u pozwanej nie wystąpiła jednakże do Federacji o pełnienie tej funkcji. Z tych względów Sąd pierwszej instancji podzielił pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 11 lipca 1997 r., I PR 2/96 (OSNAPiUS 1997 nr 6, poz. 92), według którego „obowiązek przedstawienia ogólnokrajowej organizacji związkowej sprawy nie uwzględnienia przez pracodawcę zastrzeżeń zakładowej organizacji związkowej co do zamierzonego przezeń wypowiedzenia umowy o pracę (art. 38 § 3 KP) istnieje tylko wtedy, gdy zakładowa organizacja związkowa jest składową częścią struktury ogólnokrajowego związku zawodowego (art. 38 § 4 KP), a więc nie istnieje organizacja związkowa stanowiąca samodzielny (odrębny) związek zawodowy, będący członkiem krajowej federacji związków zawodowych”.

Pogląd o obowiązku zwrócenia się przez pozwaną do Federacji z uwagi na zastrzeżenia zgłoszone przez zakładową organizację związkową w odniesieniu do zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę, Sąd drugiej instancji uzasadnił następująco. Z przepisu art. 38 § 4 KP wynika, iż obowiązek ten istnieje wówczas, gdy zakładowa organizacja związkowa „wchodzi w skład” ogólnokrajowej organizacji związkowej. Pojęcie to jest na tyle ogólne, że dopuszcza możliwość przynależności do tej struktury na dowolnych zasadach, a więc także do federacji. W przepisach art. 38 § 3 i § 4 KP jest mowa o „ogólnokrajowej organizacji związkowej”, a nie o „nadrzędnej organizacji związkowej”. Zatem uzależnienie stosowania tych przepisów od stwierdzenia

stosunku podległości i nadrzędności jest nieuzasadnionym zawężeniem ich stosowania. W przepisach art. 11 ustawy o związkach zawodowych ustawodawca posługuje się pojęciem federacji związków zawodowych, utożsamiając je z pojęciem ogólnokrajowego zrzeszenia związków zawodowych tworzonego przez związki zawodowe. Zdaniem Sądu drugiej instancji, za jego poglądem przemawia także ratio legis tych unormowań. W obecnych warunkach związki zawodowe dążą do zachowania możliwie szerokiego zakresu samodzielności, ale jednocześnie zawiązują struktury ogólnokrajowe, oparte na zasadach demokratycznych, a nie na hierarchicznym podporządkowaniu, zaś funkcja organizacji ogólnokrajowej, określona w art. 38 § 3 KP, ma charakter jedynie opiniodawczy. Z tych względów postanowienia statutów Federacji oraz Związku Zawodowego regulujące ich wzajemne relacje są bezprzedmiotowe w takim zakresie, w jakim pozostają w sprzeczności z art. 38 § 3 i § 4 KP. W tym stanie rzeczy Sąd drugiej instancji zasądził na rzecz powoda odszkodowanie w wysokości 12.000 zł (art. 47¹ KP).

W kasacji zaskarżono ten wyrok w pkt I w części zasądzającej odszkodowanie na rzecz powoda, wnosząc o jego zmianę i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Pozwana postawiła zarzut naruszenia art. 38 § 3 i § 4 KP przez przyjęcie, że Federacja Związków Zawodowych Marynarzy i Rybaków jest ogólnokrajową organizacją związkową, w skład której wchodzi Związek Zawodowy Marynarzy PŻM i że z tego względu pozwana miała obowiązek przedstawienia tej Federacji sprawy wypowiedzenia powodowi umowy o pracę. W konsekwencji zarzucono także naruszenie art. 45 i art. 47 KP przez przyjęcie, że pozwana naruszyła przepisy o wypowiedzeniu umów o pracę oraz przez zasądzenie odszkodowania z tego tytułu. Zdaniem pozwanej, ze statutów Związku Zawodowego Marynarzy PŻM i Federacji Związków Zawodowych Marynarzy i Rybaków wynika, że ten Związek jest samodzielną strukturą związkową o charakterze jednostopniowym, a Federacja może pełnić funkcję jednostki nadrzędnej w sprawach pracowniczych tylko na wniosek Związku. Podniesiono także, iż stanowisko Sądu drugiej instancji jest sprzeczne z art. 13 ustawy o związkach zawodowych, z którego wynika, że terytorialny zakres działania, cele, zadania i strukturę związku zawodowego określa jego statut. Ze statutu winno zatem wynikać, czy organizacja zakładowa jest częścią składową organizacyjnej struktury związku zawodowego, czy tworzy samodzielną, odrębny związek zawodowy.

Powód wniósł o oddalenie kasacji i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Związki zawodowe mają swobodę w określeniu swoich struktur organizacyjnych. Wynika to zarówno z prawa krajowego, jak i międzynarodowego. Zgodnie z art. 9 ustawy o związkach zawodowych statuty oraz uchwały związkowe określają swobodnie struktury organizacyjne związków zawodowych, zaś według art. 11 ust. 1 tej ustawy związki zawodowe mają prawo tworzyć ogólnokrajowe zrzeszenia (federacje) związków zawodowych. Ustawa ta stanowi także, iż cele i zadania związku zawodowego oraz sposoby i formy ich realizacji określa statut (art. 13 pkt 4). Jak zaś wynika z konwencji Nr 87 MOP dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych (Dz.U. z 1958 r. Nr 29, poz. 125) pracownicy mają prawo tworzyć organizacje według swego uznania, swobodnego wybierania działalności oraz układania swego programu działania, co stosuje się również do federacji organizacji pracowników (art. 2, art. 3 ust. 1 i art. 6). Właściwe rozumienie zwrotu, według którego „zakładowa organizacja związkowa wchodzi w skład ogólnokrajowej organizacji związkowej”, musi uwzględniać te przepisy regulujące wolność tworzenia struktur związkowych. Innymi słowy, zakładowa organizacja związkowa, będąca członkiem federacji, nie zawsze będzie „wchodziła w skład” tej federacji w rozumieniu art. 38 ust. 4 KP. Inny może być bowiem cel utworzenia federacji. Najczęściej chodzi bowiem o wspólną ochronę zbiorowych interesów pracowników. Cel i zadania federacji określa jej statut. Jeżeli, jak w niniejszej sprawie, w statucie Federacji postanowiono, iż może ona pełnić funkcję instancji nadrzędnej w sprawach dotyczących praw pracowniczych tylko na wniosek organizacji członkowskiej, to oznacza to, że zakładowa organizacja związkowa nie zrezygnowała w tym zakresie ze swojej samodzielności. Federacja nie ma zatem umocowania do wypowiedzania się w kwestii zastrzeżeń zakładowej organizacji związkowej co do zasadności wypowiedzenia (art. 38 ust. 3 KP). Pogląd wyrażony w powołanym wyżej wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 1997 r., I PR 2/96 można zatem podzielić tylko częściowo. O tym bowiem, czy pracodawca ma obowiązek przedstawienia sprawy federacji (art. 38 § 3 i 4 KP), decydują postanowienia statutów tej federacji oraz zakładowej organizacji związkowej.

Z tych względów na podstawie art. 98 i 393¹⁵ KPC orzeczono jak w sentencji.

=====